

Гонгало Регіна Францівна

Національний університет «Одеська юридична академія»,

доцент кафедри цивільного процесу,

кандидат юридичних наук, доцент

РІШЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ ЯК ДЖЕРЕЛА ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Україна як незалежна держава Законом України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» (п. 1) визнала обов'язковою юрисдикцію Європейського суду з прав людини в усіх питаннях, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції у 1997 році.

За цим Законом Україна повністю визнає на своїй території дію ст. 46 Конвенції 1950 р. щодо визнання обов'язковою й без укладення спеціальної угоди юрисдикцію Європейського суду з прав людини в усіх питаннях, що стосуються тлумачення й застосування Конвенції 1950 р.

Сама Конвенція, яка відповідно до ст. 9 Конституції України є частиною національного законодавства України, статтею 32 встановлює поширення юрисдикції Суду на всі питання тлумачення та застосування Конвенції.

Таким чином, рішення Європейського суду можна вважати офіційною формою роз'яснення основних (невідчужуваних) прав кожної людини, закріплених і гарантованих Конвенцією, яка є частиною національного законодавства, та у зв'язку з цим – джерелом законодавчого правового регулювання і правозастосування в Україні.

Рішення Європейського суду мають становити ідеологічно-правову (ціннісну) основу для здійснення правосуддя в Україні. Фактичне закріплення цього положення відбулося в низці постанов Пленуму Верховного Суду України, в

яких надавалися роз'яснення законодавства судам загальної юрисдикції, ще до прийняття Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

Потрібно звернути увагу до того Закону України, яким встановлюється імперативна норма щодо застосування вітчизняними судами Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики (тобто рішень) Європейського суду саме як джерел права. Це Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини».

Напевно, достатньо переліку чинних законодавчих актів, які підтверджують, що рішення Європейського суду є джерелами права, але, напевно, для остаточного підтвердження не вистачає тільки рішення Конституційного Суду України з цього приводу.

До останнього часу судовий прецедент не визнавався джерелом українського права, лише в останнє десятиріччя на науковому рівні спостерігається рух до визнання судового прецеденту, при застосуванні практики Суду, в ролі субсидіарного джерела права, що потребує істотних змін в усталені традиції правозастосування і стиль правового мислення в країні загалом.

В юридичній літературі поширена точка зору про те, що рішення ЄСПЛ мають прецедентний характер для національної судової практики, що практично свідчить про кваліфікацію рішень ЄСПЛ як прецедентів. Разом із тим, наявність прецедентного права і обов'язковість прецедентів в правовій системі України не є очевидні, оскільки все ж таки статус прецеденту як джерела права та можливість його застосування визначається на законодавчому рівні.

У статті “Вплив Європейської Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод на судочинство в Україні” Мінченко Р.М. відзначає, що прецедентність рішень ЄСПЛ слід розглядатиме лише з точки зору, власне, прецедентного характеру, тобто кваліфікації їх як прецедентів, а з точки зору їх загальнообов'язковості. Є поширеною концепція “усталої судової практики” – це означає, що цілий ряд прийнятих судових рішень може розглядатися як

переконливий доказ правильного тлумачення правової норми, і саме за допомогою вказаної концепції застосовується прецедентне право у європейських країнах.

Як зазначає Л. Бардаченко, прецедентну систему права використовує весь світ, і кращої поки не вигадано: лише судова влада заповнює прогалини в законодавстві й дає роз'яснення, які ніхто інший надати не може. Єдина проблема - реєстрація рішень, адже в різних регіонах країни виносять абсолютно різні рішення з одного й того ж питання. Цілком підтримуючи дану позицію, зазначимо, що на сьогодні Україна ще не готова до визнання прецедентної системи права, оскільки для цього потрібен певний рівень довіри до цього треба прагнути.

Зважаючи на велику кількість прогалин та суперечностей у чинному законодавстві, бачимо, що головною перешкодою в створенні узгодженої практики застосування українськими судами рішень ЄСПЛ у подібних справах є відсутність однозначного підходу в їх застосуванні, що потребує врегулювання, шляхом узагальнення та роз'яснення найвищого органу в системі судів загальної юрисдикції України щодо однаковості та правильності розуміння норм та приписів, у застосуванні яких виникають труднощі.

Об'єктивною перешкодою для застосування суддями судів загальної юрисдикції рішень ЄСПЛ є проблема забезпечення їх офіційним перекладом цих рішень. Адже більшість із них слугують взірцями для виваженого вирішення соціальних конфліктів.

Список використаної літератури:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. – Ст.141.

2. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 р. [Електронний ресурс] – NoticeUKR.pdf типу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>

3. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод зі змінами, внесеними Протоколом № 11 від 27.05 2009 р.[Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004

4. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 7 липня 2010 р. //Офіційний вісник України. - 2010. - №55/1. - Ст. 7.

5. Про доступ до судових рішень: Закон України від 25 грудня 2005 р. //ВВР України. - 2006. - №15. - Ст. 128.